

Европейски съд по правата на човека

Пфайфер и Планкл срещу Австрия (Pfeifer and Plankl v. Austria)

Жалба № 10802/84, А.227

Решение от 25 февруари 1992 г.

(резюме)*

Чл. 6, т. 1: право на безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона, при наличие на наказателно обвинение; **чл. 8:** право на неприкосновеност на кореспонденцията; **чл. 26¹:** изчерпване на вътрешноправните средства за защита

Фактът, че вътрешният закон предвижда отвод на съдия, който е участвал в предварителното производство, показва загрижеността на законодателя да предотврати всякакво основателно съмнение в безпристрастността на съда. Неспазването на това изискване означава, че жалбоподателят е бил съден от съд, чиято безпристрастност самото национално законодателство приема за бъдеща съмнение.

Доколкото е допустим, отказът от право, гарантирано от Конвенцията, следва да бъде установен по недвусмислен начин. Нещо повече – когато става дума за процедурни права, отказът от право изисква един минимум съразмерни с неговата важност гаранции, за да бъде действителен от гледна точка на Конвенцията.

Когато наложената мярка засяга в еднаква степен двамата жалбоподатели, обстоятелството, че само единият от тях се е оплакал, но не е бил удовлетворен от националните власти, е достатъчно за допустимостта на жалбата.

Сам по себе си, известен контрол върху кореспонденцията на затворниците не е несъвместим с Конвенцията, но осъществената в резултат на този контрол намеса не може да надхвърля необходимото за постигане на преследваната законна цел. Заличаването на пасажи от лично писмо, критикуващо някои служители на затвора, което според закона е следвало да бъде прочетено само от задържания, до когото е било адресирано, и от съдия-следователя, не е “необходимо в едно демократично общество”, макар и тези пасажи да са съдържали някои доста силни изрази.

Факти по делото

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

¹ Сега – [чл. 35](#).

На 12 ноември 1982 г. съдия-следователят Кайзер към съда в Клагенфурт издал заповед за задържането на г-н Пфайфер, във връзка с подозрения в извършването на различни престъпления. Г-н Пфайфер бил арестуван на 20 ноември с.г., а на следващия ден бил отведен пред дежурния съдия Арнолд от същия съд, който го информирал за причините за ареста и, след разпит, му наложил мярка за неотклонение задържане под стража. По време на следствието – на 23 май 1983 г., г-н Пфайфер поискал отвод на друг съдия-следовател – Стартиниг, тъй като считал, че той е предубеден. Искането му било разгледано и отхвърлено от председателя на съответния съд на 26 май с.г. На 30 юни жалбоподателят отправил тѣжба срещу съдия Стартиниг, заради отказа му да разреши посещение, който според жалбоподателя съставлявал престъпление – превишаване на служебни права. След като прокуратурата отказала да образува производство по този повод, г-н Пфайфер сам започнал частно наказателно производство.

Делото срещу жалбоподателя било внесено за разглеждане от Окръжния съд на Клагенфурт. Съдебният състав се състоял от споменатите съдии Кайзер (председател) и Арнолд и двама съдебни заседатели. На 31 август 1983 г. съдия Кайзер призовал жалбоподателя, за да го уведоми, че в един период е участвувал по делото му като съдия-следовател и че по закон това е пречка за участието му в състава на съда. Жалбоподателят заявил, че няма да има претенции във връзка с това. На 1 септември 1983 г. председателят на състава уведомил жалбоподателя, че съдия Арнолд също не следва да участвува в него, тъй като го е разпитал в качеството си на дежурен съдия на 21 ноември 1982 г. Жалбоподателят отново заявил, че няма да прави процедурни възражения. И в двата случая адвокатът му не бил призован и жалбоподателят подписал протоколите в негово отсъствие, като заявил, че не намира за необходимо да се консултира с него.

Делото по обвиненията срещу жалбоподателя било разгледано от съдебния състав, включващ съдиите Кайзер и Арнолд, но защитата на жалбоподателя не направила възражения срещу това. Защитата не привлякла вниманието на съда и към факта, че по наказателното дело от частен характер срещу г-н Стартиниг – третият съдия, който участвувал в предварителното производство, жалбоподателят поискал отвод на всички съдии от Окръжния съд на Клагенфурт. След приключването на делото по обвиненията срещу г-н Пфайфер, това му искане за отвод било уважено от Апелативния съд в Грац и започнатото от него наказателно дело срещу съдия-следователя било изпратено за разглеждане от друг съд.

Окръжният съд на Клагенфурт осъдил г-н Пфайфер на три години лишаване от свобода за вещно укривателство и незаконно притежание на огнестрелно оръжие. Той обжалвал присъдата и поискал анулирането ѝ поради включването в състава на двама съдии, участвували и в предварителното производство. Върховният съд намерил искането за неоснователно, тъй като защитата на жалбоподателя не била направила това възражение своевременно. Що се отнася до междувременно уваженото в рамките на друго производство искане на жалбоподателя за отвод на всички съдии, съдът постановил, че това е недостатъчно, за да обуслови заключението, че участвалите двама съдии са били предубедени и по делото срещу г-н Пфайфер. Съдът постановил също, че на този етап жалбоподателят не би могъл да поддържа, че съдиите Кайзер и Арнолд е следвало да се отведат от делото, след като преди процеса изрично се бил отказал от това свое право. Обжалваната присъда била потвърдена.

По време на задържането си жалбоподателят си кореспондирал с втората жалбоподателка – г-жа Планкл, също задържана. Едно от писмата ѝ до г-н Пфайфер било цензурирано от съдия-следователя, който заличил пасажи от него, със следното твърдяно съдържание: “Чудя се, дали е останал все още нормален човек в този маймунарник ... В живота те са нищожества, а тук се мислят за богове. Някои от служителите са също задържани като нас. Постоянно надзъртат в килиите на жените – тия маймуни са истински воайори! Не мога да понасям това!”

Г-жа Планкл отправила жалба до съда срещу наложената ограничителна мярка. Тя твърдяла, че приложената форма на цензура е незаконосъобразна, тъй като законът допускал спирането на писма, но не и заличаването на части от тях, както и поради това, че по закон било допустимо цензурирането само на такива писма, които биха попречили на целите на задържането, или които дават основание за подозрение в извършването на престъпление, преследвано по общ ред, т.е. със или без съгласието на евентуалната жертва. Според нея задрасканите пасажи съдържали критични забележки по адрес на затворническите власти и не попадали в приложното поле на тези разпоредби.

Съдът приел, че ограничителната мярка не е нарушила правата на жалбоподателката, тъй като била по-лека от допустимата по закон – спиране на писмото. Нещо повече, тя била оправдана, тъй като пасажите, описани в доклада на съдия-следователя като “обидни шеги срещу затворническите служители”, биха могли да съставляват престъпление обида срещу длъжностни лица и следователно – предвидено в закона основание за цензуриране.

По време на производството пред Европейската комисия по правата на човека, Главната прокуратура на Австрия поискала от Върховния съд да отмени това решение, като изтъкнала, че описаното съдържание на писмото не би могло да е основание за цензура, защото според австрийския закон престъплението обида на длъжностно лице се осъществява само в присъствието на засегнатия и се преследва само със съгласието на жертвата, а не по общия ред, както и поради това, че законът допуска само спирането на писма, а не и заличаването на пасажи от тях. Върховният съд постановил, че като е приел, че въпросните пасажи са съдържали “обидни шеги срещу затворническите служители”, окръжният съд вероятно е счел, че става дума за основание за подозрение по-скоро в обидно поведение спрямо длъжностно лице, а не в обида, за преследването на която се изисква съгласието на жертвата. Нарушението на жалбоподателката всъщност се състояло в предаването на незапечатаното писмо в ръцете на служителя, с цел съдържанието му да стане известно на няколко затворнически или съдебни служители, при изпълнението на техните задължения – деяние, което би могло да съставлява обидно поведение спрямо длъжностно лице, т.е. престъпление от общ характер и съответно основание за цензура. От друга страна, като заличил пасажи, а не задържал писмото, както е предвидено в закона, съдия-следователят всъщност засегнал интересите на прокуратурата и затворническите служители, които биха имали възможността да образуват производство въз основа на забележките, съдържащи се в задържаното писмо, но не и правата на г-жа Планкл, които не били нарушени с отхвърлянето на жалбата ѝ срещу наложената ограничителна мярка.

Резюме на решението на Европейския съд

I. По твърдението за нарушение на чл. 6

Г-н Пфайфер се оплаква, че е било нарушено правото му, гарантирано от чл. 6, т. 1, да бъде съден от “безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона”. Той поддържа, че съгласно чл. 68 (2) от австрийския Наказателно-процесуален кодекс двамата съдии, участвали в предварителното производство, е следвало да си направят отвод. Комисията се е съгласила с този аргумент. Правителството поддържа, че тази разпоредба от вътрешния закон е по-строга от чл. 6, т. 1 от Конвенцията, така че пропускът да бъде приложена не означава непременно, че е извършено нарушение на Конвенцията.

“Чл. 68 (2), според който при разглеждане на делото не може да вземе участие съдия, който вече е участвал в производството като съдия-следовател, показва загрижеността на законодателя да предотврати всякакви основателни съмнения в безпристрастността на съда. Неспазването на това изискване означава, че г-н Пфайфер е бил съден от съд, чиято безпристрастност е призната от самото национално законодателство за бъдеща съмнение. В тази връзка, не е необходимо да се определя точната роля, която въпросните съдии са играли във фазата на следствието (вж. решението от 1.10.1982 г. по делото [Пиерсак с/у Белгия](#)², А.53, стр. 16, § 31).”

Според правителството, жалбоподателят се е отказал от предвиденото в чл. 6, т. 1 право не само имплицитно – като не е поискал отвод на съдиите по време на разглеждането на делото пред Окръжния съд, но и изрично – преди заседанията. “Според практиката на Съда, доколкото е допустим, отказът от право, гарантирано от Конвенцията, следва да бъде установен по недвусмислен начин. Нещо повече – Съдът е съгласен с Комисията, че когато става дума за процедурни права отказът от право изисква един минимум съразмерни с неговата важност гаранции, за да бъде действителен от гледна точка на Конвенцията.” Законът е изискавал въпросните съдии да уведомят председателя на окръжния съд относно обстоятелствата, които са налагали отвода им. Те са били задължени, също така, да се въздържат от каквито и да било процесуални действия, под страх от тяхната нищожност. Освен това, както признава самото правителство, австрийският закон не предвижда възможност подсъдим да направи изричен отказ от правото си да бъде съден от съд, чийто състав е в съответствие със закона, нито пък процедура, която да бъде следвана за тази цел. “Това право е от основна важност и упражняването му не може да зависи единствено от решението на самите страни по делото. В случая е достатъчно да се отбележи, че съдия Кайзер по своя собствена инициатива се е обърнал към г-н Пфайфер, в отсъствие на адвоката му, който не е бил призван, макар и преди това да е участвал в производството. Той е поставил пред него въпрос от чисто правно естество, чиито последици г-н Пфайфер не е бил в състояние да оцени напълно, тъй като не е юрист. Извършеният по такъв начин отказ от права меко казано може да бъде поставен под въпрос. Фактът, че жалбоподателят не е пожелал да присъства адвокатът му, не променя нещата. Така, дори и да се предположи, че един подсъдим може да се откаже от въпросното право, обстоятелствата около решението на жалбоподателя за този отказ го правят невалиден от гледна точка на

---

² Piersack v. Belgium

Конвенцията. В заключение, Съдът (...) намира, че е налице нарушение на чл. 6, т. 1.”³

II. По твърдението за нарушение на чл. 8

Правителството прави предварителното възражение, че това твърдение, свързано със заличаването на части от писмо, е недопустимо, тъй като само г-жа Планкл е изчерпала вътрешноправните средства за защита, а другият жалбоподател – г-н Пфайфер – не се е оплакал пред компетентния национален съд. “Съдът отбелязва, както е направила и Комисията, че разглежданата мярка е засегнала в еднаква степен двамата жалбоподатели. Следователно, няма смисъл да се изследва дали единият от тях е изчерпал вътрешноправните средства за защита във връзка с нея, при положение че другият безспорно го е направил, без успех.”

Страните не спорят, че е налице намеса в ползването на правото на жалбоподателите на неприкосновеност на кореспонденцията. Съдът приема аргументите, че в случая ограничителната мярка е наложена въз основа на текст от австрийския закон, както и че е преследвала целите “защита на правата на другите” и “предотвратяване на престъпления”.

Що се отнася до “необходимостта” на тази мярка “в едно демократично общество”, правителството поддържа пред Съда, че заличаването на пасажите е било необходимо за опазването на авторитета на затворническите служители и реда в затвора и мярката е била пропорционална на преследваната законна цел, защото след това писмото е било изпратено.

“Съдът признава, че сам по себе си известен контрол върху кореспонденцията на затворниците не е несъвместим с Конвенцията, но осъществената в резултат на този контрол намеса не може да надхвърля необходимото за постигането на преследваната законна цел”.

Според съдия-следователя, заличените пасажи са имали характер на “обидни шеги срещу затворнически служители”, но точният им текст не е бил възпроизведен пред австрийските съдилища. “От обяснението на жалбоподателката, Комисията е направила основателното заключение, че те са съдържали по-скоро критични бележки към условията в затвора и, в частност, към поведението на някои от затворническите служители. “Използуваните в заличените пасажи изрази, макар и някои от тях да са несъмнено доста силни, са част от лично писмо, което според приложимия закон е следвало да бъде прочетено само от г-н Пфайфер и съдия-следователя. Както Съдът вече е постановил по делото [Силвър и други срещу Обединеното кралство](#)⁴ (решение от 25.03.1983 г., А.61, стр. 26 и 38, §§ 64 и 99), спирането на лични писма, “целящи да предизвикат неуважение към властите” или съдържащи “материали, умишлено предназначени да предизвикат неуважение към затворническите власти”, не е “необходимо в едно демократично общество”. Заличаването на пасажи от писма очевидно е по-лека мярка, но при обстоятелствата на настоящия случай тя също се оказва непропорционална. Следователно, налице е нарушение на чл. 8.”⁵

---

³ Решението е единодушно.

⁴ *Silver and Others v. the United Kingdom*

⁵ Решението е единодушно.

Съдът отхвърля исканията на г-н Пфайфер за обезщетение за неимуществени вреди, претърпени в резултат на задържането му след срока на наказанието лишаване от свобода, и на г-жа Планкл за морални вреди, претърпени в резултат на условията, при които е била поставена в затвора, поради липса на причинна връзка съответно с установеното нарушение на чл. 6 и с цензурирането на писмото. Уважава частично искането им за разноси, като им присъжда общо 81 500 шилинга.